

Skötselplan för naturreservatet Färjansö i Värnamo kommun

Syfte med områdesskyddet

Syftet med naturreservatet är att:

- bevara och utveckla de natur- och kulturvärden som är knutna till de hävdade madmarkerna och ängsladorna.
- bevara och utveckla lövträdsmiljöerna med grova träd och död ved.
- bevara och utveckla ett rikt fågelliv på Färjansö.
- bevara de listade habitaterna enligt EU:s art- och habitatdirektiv i gynnsamt tillstånd.
- inom ramen för bevarandet av natur- och kulturvärdena ska reservatet dessutom ge möjligheter till naturupplevelser för besökare.

Beskrivning av området

Administrativa data

Objektnamn	Färjansö
Skyddsform	naturreservat
Beslut om Natura 2000	ja för en del av området (SE 0310635)
IUCN-kategori	IV – Habitat/Artskyddsområde
Miljömål	Ett rikt odlingslandskap och Levande skogar
Län	Jönköping
Kommun	Värnamo
Socken	Hånger och Tännö
Naturgeografisk region	Sydsvenska höglandets ostdel (13)
Karta	fastighetskarta: 5D 5i terrängkarta: 5D NO
Lägesbeskrivning	i sjön Vidöstern, ca 3 km söder om Tännö kyrka
Fastigheter	Hånger 8:7, delar av Hånger 3:4, Rolstorp 1:3, Tännö 2:5, 2:4, 4:6, Kulla 1:2, Tännö 14:5, 1:4, 1:3 och Norrtorp 1:1
Markägarkategori	staten (genom naturvårdsfonden) och enskilda
Gräns	enligt beslutskartan, bilaga 1
Förvaltare	Skogsstyrelsens distrikt Östra Kronoberg, reservatsförvaltning
Areal	134 ha, varav 51 ha vatten

Markslag

Skogsmark	46 ha
Jordbruksmark	37 ha
Vatten	51 ha

<i>Naturtyper</i>		<i>Natura 2000-habitat</i>
Mad	22 ha	Fuktängar med blåtåtel eller starr (6410) 4,9 ha
Bokskog av ristyp	8 ha	
Klibbalstrandskog	38 ha	
Åkermark	15 ha	
Vatten	51 ha	

Topografi, geologi och hydrologi m.m.

Färjansö är en långsmal ö i sjön Vidöstern på gränsen mellan Jönköpings- och Kronobergs län. Området är låglänt och norra delen av ön har tidigare utgjorts av slåttermader. Vidöstern är en grund sjö av slättsjökaraktär och berggrunden utgörs av yngre granit. Lagan som är sjöns största tillopp flyter genom sjön.

Historik och markanvändning

Vidöstern har varit utsatt för ett flertal ingrepp i form av kanaler, kraftverk och regleringar. År 1848 sänktes sjön med ca 1 m. Sjöns grunda bottnar blev till odlingsmark. Detta medförde att Färjansö, som tidigare utgjordes av två öar, blev till en. Enligt kartor från både 1781 (innan sjösänkningen) och 1867-68 (efter sjösänkningen) utgjordes i stort sett hela norra delen av Färjansö av ångsmark. Mitt på ön finns ett torrare parti med bokskog och en mindre del av denna var beskriven som bokskog även på 1781 års karta. Efter sjösänkningen har stora delar av området odlats upp till åker och ännu på 1950-talet var stora delar åkermark. Sedan 1950-talet har skogens utbredning ökat allteftersom.

De många ängsladorna som finns kvar på Färjansö är unikt för södra Sverige. Enligt tidigare kartor har det funnits drygt 20 ängslador på ön, idag återstår nio upprättstående lador i varierande skick. En tionde lada rasade i stormen 2005.

En stensättning i bokskogen är den enda registrerade fornlämningen (fornlämningsregistret Tännö nr 123:1) på ön.

Växt- och djurliv

Färjansö är ett kulturlandskap med slåttermader och åkrar. Området är tämligen flackt och de södra maderna har mer eller mindre legat under vatten innan sjösänkningen på 1800-talet. En stor del av de slätter- och åkermarker som man vann vid sjösänkningen har numera vuxit igen till sumpskogar med viden, klibbal och glasbjörk. Yngre skogar dominerar. Här och var finns rester av en hävdgynnad flora med bland annat ängsruta. I norra delen av sumpskogen finns mindre områden bevuxna med bok och ek. Dessa ädellövträdsdungar hyser en lundvegetation med storrams och hässlebrodd.

I reservatets centrala delar finns en bokskog med inslag av ek och björk. Det finns en relativt god åldersspridning även om åldern är genomsnittligt ganska låg. Skogen betas och det finns gläntor med gräsmarksvegetation. Tillgången på död ved är god.

Färjansö är värdefullt både som rastlokal och häckningslokal för många fågelarter. På maderna finns ett rikt fågelliv med häckande enkelbeckasin, tofsvipa och gulärla. Restaureringen av maderna har inneburit en ökning av rastande fåglar och man har bland annat noterat brushane, mindre strandpipare, svartsnäppa, brunand och årta. Andra arter som regelbundet finns på Färjansö med omgivningar är gröngöling, brun kärrhök, lärkfalk och vattenrall.

Vidöstern är ovanligt fiskrik och hyser så många som 14 arter med bland annat gädda, abborre, mört, lake, sik och gös. Gösen är inplanterad.

Uppgift om noterade förekomster av signalarter och rödlistade arter finns samlade i bilaga 2B.

Friluftsliv

Färjansö är ett viktigt utflyktsmål för de båtklubbar som finns i omgivningarna. Även turister från turistanläggningar på fastlandet som Toftaholms herrgårdshotell och campingplatser kan tänkas utnyttja Färjansö som utflyktsmål. En kanotled passerar förbi området. Vidöstern nyttjas för sport- och fritidsfiske.

På sydöstra delen av Färjansö, i Kronobergs län, finns en iordningställd rastplats med bryggor, bord, sittplatser, grillplats, soptunna och torrklosett.

Dokumentation

Fornlämningsregistret. Riksantikvarieämbetet.
Länsstyrelsen i Jönköpings län. Databas över hotade arter.
Länsstyrelsen i Jönköpings län, 1995. *Natur i Jönköpings län*.
Länsstyrelsen i Jönköpings län. Registerblad NRO06056 och FF 5.
Länsstyrelsen i Jönköpings län, 2001. *Fiskevårdsplan Vidöstern 2001*.
Meddelande 2001:25.

Mål och föreskrifter för skötsel av reservatet

Övergripande mål med skötseln

Färjansö ska hysa ett rikt fågelliv där den fortsatta hävden av maderna har en central roll. I lövskogen ska det finnas god tillgång på död ved. Helhetsvärdena i kulturlandskapet, med mader, åkrar och ängslador bevaras. Färjansö ska vara tillgängligt för det rörliga friluftslivet om det inte krockar med bevarandet och brukandet av natur- och kulturvärden.

Generella riktlinjer

Skötseln av jordbruksmarken och ängsladorna innefattar bland annat slåtter, bete, uppsättande och underhåll av stängsel samt skötsel och underhåll av ladorna. För detta ansvarar i första hand markägaren eller av markägaren utsedd arrendator.

Reservatsförvaltaren har rätt att teckna avtal med annan uppdragstagare för skötseln om markägaren avsäger sig skötselansvaret för jordbruksmarken och/eller ängsladorna.

Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Reservatsområdet är indelat i 6 skötselområden enligt karta, bilaga 2A. Ängslador finns i skötselområde 1-4. Bevarandemål och skötselåtgärder för ängsladorna hanteras under särskild rubrik.

Skötselområde 1 – Maden	22 ha
Naturtyp: Mad	22 ha
Natura 2000-habitat: Fuktängar med blåttåtel eller starr (6410)	4,9 ha

Södra delen av naturreservatet Färjansö utgörs av maden, som även fortsätter in i Kronobergs län. Området håller på att restaureras efter att ha varit igenvuxet med klibbal och viden. Stora delar av maden har varit åker enligt ekonomiska kartan från 1950-talet. Under tidigare skeden i öns historia har det dock varit slåttermad. Fältskiktet på maden utgörs av olika starrarter, tuvtåtel, vecketåg och blåttåtel. Det finns även inslag av lågvuxna örter som ältranunkel och vattenmåra. Ut mot sjön växer det vass och i norra delen finns en bård med klibbal och viden. Området är en viktig lokal för rastande och häckande vadarfåglar. Inom skötselområdet finns fyra ängslador.

Bevarandemål ¹

- En öppen mad med ett rikt fågelliv av både häckande och rastande vadarfåglar.
- Maden ska vara väl hävdad ända ut i vattnet vid vegetationsperiodens slut.
- Maden ska vara i stort sett fri från träd och buskar. Något enstaka träd eller buske får finnas.
- Utbredningen av fuktängar med blåttåtel eller starr ska vara minst 4,9 ha.

Skötselåtgärder

- Under restaureringsfasen kan området betas och vegetationen ska vara väl avbetad vid vegetationsperiodens slut.
- Bården med klibbal och viden avverkas och införlivas med maden.
- Efter restaureringen ska maden hävdas årligen med slåtter och efterbete alternativt bete och betespåskning. Om området slås ska slåtter ske i månadsskiftet juli-augusti med slåtterbalk eller rotorslåtteraggregat med välslipade knivar och höet ska bärgas.
- Inom *delområde 1a* får marken plöjas för ny insådd av vall.

¹ Bevarandemål anges för att mäta och följa upp den biologiska kvaliteten. Ett problem är att det i många fall saknas bra kunskapsunderlag för vad som är god biologisk kvalitet. Ny kunskap kan medföra att de uppsatta målnivåerna ändras. Avvikelse från uppsatta bevarandemål behöver inte resultera i omedelbara skötselåtgärder.

Skötselområde 2 – Bokskog

8 ha

Naturtyp: Bokskog av ristyp

8 ha

Mellan maden och åkermarken på öns östra sida finns en bokskog. Ung till medelålders bok dominerar med inslag av ek, björk, asp, tall och grov bok. I en sänka i området finns en ung björksumpskog. Området betas extensivt. Fältskiktet är hedartat med en gles vegetation av kruståtel och vårfryle. Ett par gläntor i skogen har en tätare gräsmarksvegetation. Det finns tämligen god tillgång på död ved i skogen. Inom skötselområdet finns en ängslada.

Bevarandemål ¹

- Skogen ska vara en bokdominerad ädellövskog.
- Det ska finnas minst 10 grova bokar (diameter > 50 cm).
- Död ved ska förekomma med minst 8 lågor och torrakor/ha (diam.>20 cm).

Skötselåtgärder

- Unggran röjs bort vid behov.
- Frihuggning runt enskilda bokar för att gynna grova träd.
- Skogen får betas.
- Om skogen betas får de befintliga gläntorna hållas öppna.

Skötselområde 3 – Åkermark

15 ha

Naturtyp: Åkermark

15 ha

De öppna delarna på norra ön är åkermark. Mellan åkern och sjön på öns östsida finns en bård med strandskog med klibbal, björk, viden och vass längst ut. Inom skötselområdet finns två upprättstående ängslador och en rasad lada.

Bevarandemål ¹

- Ett fortsatt öppet område med en trädbård i strandkanten i öster.

Skötselåtgärder

- Åkermarken ska hållas öppen genom åkerbruk, bete och/eller slåtter.
- Grenar, buskar o.dyl. i skogskanten som hindrar jordbruket får röjas bort.
- Strandskogen får röjas. Vid ett fortsatt åkerbruk bör strandskogen finnas kvar och fungera som näringsfälla från åkern till sjön.
- De diken som finns i området får rensas vid behov.

Skötselområde 4 - Norra strandskogen

25 ha

Naturtyp: Klibbalstrandskog

25 ha

Norra och västra delen av Färjansö består numera av sumpskog som domineras av klibbal. Det mesta har tidigare varit öppen jordbruksmark men har nu vuxit igen till en frodig sumpskog. Området är till stora delar mycket fuktigt och klibbal dominerar med inslag av björk, hägg och viden.

Tuvtåtel och älgört dominerar i fältskiktet. Skogen är bitvis snårig och svårframkomlig. Det finns gamla diken i området. På den nordvästra udden och även på några fler ställen finns kullar med ädellövträd av framförallt bok och ek. På kullarna finns en lundflora med storrams och hässlebrodd. I åkerns norra kant finns en del grova ekar och klubbalar. Träden är tämligen grova. Det finns måttligt med död ved i området men det mesta är klen. Inom skötselområdet finns det två ängslador.

Bevarandemål ¹

- En naturskogsartad sumpskog och kullar med ädellövträd, framförallt ek.
- Skogen ska hysa ett rikt fågelliv.
- Det ska finnas minst 15 grova träd av framförallt ek (diameter > 50 cm). De grova träden ska i första hand finnas i kanten mot åkermarken.
- Död ved ska förekomma med minst 8 lågor och torrakor/ha (diam.>20 cm).

Skötselåtgärder

- Unggran röjs bort vid behov.
- Frihuggning runt enskilda träd för att gynna grova träd.
- Skogen får betas.

Skötselområde 5 - Södra strandskogen

13 ha

Naturtyp: Klubbalstrandskog

13 ha

Västra delen av Färjansö är tidigare odlingsmark som numera har vuxit igen till en snårig sumpskog. Området domineras av klubbal och viden med inslag av björk och hägg. I fältskiktet är tuvtåtel och älgört dominerande. En öppen våtmark som domineras av pors och storsvuxna starrarter finns i norra delen. Det finns gott om gamla diken i området och måttligt med död klenved.

Om resultatet av restaureringen av maden i skötselområde 1 blir positiv och om det finns resurser tillgängligt ska även skötselområde 5 restaureras till mad.

Bevarandemål ¹

Alternativ 1:

- En öppen och välhävdat mad med ett rikt fågelliv. Någon enstaka trädunge alternativt träd får finnas.

Alternativ 2:

- En naturskogsartad sumpskog.
- Skogen ska hysa ett rikt fågelliv.
- Död ved ska förekomma med minst 8 lågor och torrakor/ha (diam.>20 cm).

Skötselåtgärder

Alternativ 1:

- Restaurering i flera etapper till en mad.
- Efter restaureringen ska maden hävdas årligen med slätter och efterbete alternativt bete och betesputsning. Om området slås ska slätter ske i månadsskiftet juli-augusti med slätterbalk eller rotorslätteraggregat med välslipade knivar och höet ska bärgas.

Alternativ 2:

- Unggran röjs bort vid behov.
- Skogen får betas.

Skötselområde 6 – Vatten

51 ha

Naturtyp: Måttligt näringsrik sjö

51 ha

Vidöstern är en ovanligt djup sjö som är måttligt näringsrik. Sjön är fiskrik med så många som 14 fiskarter. Endast en mycket liten del av Vidöstern ingår i naturreservatet.

Skötselåtgärder

- Inga. Det kan bli aktuellt med skötselåtgärder, vilka då sker enligt fiskevårdsplanen för Vidöstern och samordnas med övriga åtgärder i sjön.

Ängsladorna

På Färjansö finns tio ängslador i varierande skick. En av ladorna är ombyggd så att det traditionella utseendet är borta och en av ladorna rasade i stormen 2005.

Bevarandemål ¹

- Ladlandskapet ska bevaras och de enskilda ladorna ska, så mycket som möjligt, ha kvar sitt traditionella utseende.
- Det ska finnas minst 5 lador och i möjligaste mån ska de nu upprättstående 9 ladorna bevaras.
- Ladorna ska i första hand hållas omålade (de lador som idag är rödfärgade får även fortsättningsvis vara rödfärgade). De takmaterial som finns idag på ladorna bibehålls, alternativt läggs plåttak.

Skötselåtgärder

- De upprättstående lador som är i dåligt skick restaureras. Arbetet ska planeras och utföras i samarbete med Länsstyrelsen och reservatsförvaltaren.
- Träd och buskar som växer upp i nära anslutning till ladorna röjs bort.

Friluftsliv och gränser

Bevarandemål

- Minst en informationstavla som innehåller karta över området, information om reservatets naturvärden, reservatsföreskrifter för allmänheten samt delar av allemansrätten ska finnas i reservatet.

Informationen samordnas med informationen för naturreservatet Färjansö-Långö i Kronobergs län.

- De befintliga brukningsvägarna används som strövstigar.
- Naturreservatets gränser skall vara markerade enligt Naturvårdsverkets anvisningar.

Skötselåtgärder

- Informationstavla ska iordningställas och placeras enligt karta bilaga 2B.
- Reservatsgränsen ska markeras i fält.
- Stängselgenomgångar placeras på lämpliga ställen för att underlätta för besökare.
- Eventuellt kan en av ängsladorna användas som raststuga med bänkar och information om reservatet. Reservatsförvaltaren kommer att, efter överenskommelse med markägaren, ansvara för skötsel och underhåll av den lada som eventuellt blir aktuell för detta.
- Inom skötselområde 1, maden, får det byggas ett fågeltorn eller plattform om det finns behov av det. Tornet/plattformen ska placeras så att det stör kulturlandskapet och naturvärdena så lite som möjligt.

Dokumentation och uppföljning

Alla skötselåtgärder som utförs inom reservatet ska dokumenteras, skriftligt och med foto. I dokumentationen ska framgå vilka åtgärder som genomförts och när de genomfördes, samt vem som utförde åtgärden.

En fördjupad uppföljning av reservatets värden (natur- och friluftslivs-värden) och de uppsatta bevarandemålen ska ske. Uppföljningen ska ske enligt metoder och tidplaner för gällande uppföljningsprogram, vilket för närvarande innebär att uppföljning ska ske inom ramen för de nationella Basinventerings- och Uppföljningsprojekten.

Fågellivet på Färjansö bör följas upp med lämplig metod. Speciellt vadarfåglarnas utveckling på de restaurerade maderna behöver följas upp.

Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras när tillsynen eller uppföljningen indikerar att behov finns.

Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder samt finansiering

Åtgärd	Var	När / intervall	Prioritet	Finansiering
Gränsmarkering	Yttergräns på land	Inom ett år efter att detta beslut har vunnit laga kraft	1	Reservatsanslag
Informationsskylt	Enligt karta	Inom ett år efter att detta beslut har vunnit laga kraft	1	Reservatsanslag
Restaurering av mader	Skötselområde 1	Senast 2008	1	Reservatsanslag
Hävd av maderna genom slåtter och efterbete alternativt bete och bestesputsning	Skötselområde 1 och ev. 5	Årligen	1	EU:stöd alternativt reservatsanslag
Avverkning av klibbal och viden	Skötselområde 1	Senast 2008	1	Reservatsanslag
Frihuggning av bokar och ekar	Skötselområde 2 och 4	Senast 2010	2	Reservatsanslag
Röjning av ung gran	Skötselområde 2, 4 och 5	Vid behov	1	Reservatsanslag
Hävd av åkermarken genom åkerbruk, slåtter eller bete	Skötselområde 3	Årligen	1	EU:stöd alternativt reservatsanslag
Bete	Skötselområde 2, 4 och ev. 5	Årligen	3	EU:stöd alternativt reservatsanslag
Eventuell restaurering av ny mad	Skötselområde 5	Efter att restaureringen av maden i skötselområde 1 är klar	3	Reservatsanslag
Underhåll av ängslador	Skötselområde 1, 2, 3 och 4	Vid behov	1	EU:stöd alternativt reservatsanslag
Uppföljning av bevarandemål	Hela reservatet	Enligt tidsplan för Basinventerings- och Uppföljningsprojekten	1	Projektmedel

Prioritering av föreslagna åtgärder och intervall för genomförande.

(1) högsta prioritet, (2) hög prioritet, (3) lägre prioritet

Bilagor

2a Skötselplankarta

2b Artlista